

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

УДК 343.3/.5

Гритенко Оксана Анатоліївна

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Hrytenko Oksana

Doctor of Law, Professor,

Professor of the Department of Criminal Law Disciplines

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

ORCID: 0000-0003-1376-6956

**ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАНЬ ЗА
КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ
ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО
ПРЕКУРСОРІВ ТА ІНШІ КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ ПРОТИ
ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ: ЗАКОНОДАВЧІ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНІ
АСПЕКТИ**

**FEATURES OF DETERMINING AND IMPOSING PUNISHMENT FOR
CRIMINAL OFFENSES IN THE SPHERE OF CIRCULATION OF
NARCOTIC DRUGS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES, THEIR
ANALOGUES OR PRECURSORS AND OTHER CRIMINAL OFFENSES
AGAINST PUBLIC HEALTH: LEGISLATIVE AND LAW
ENFORCEMENT ASPECTS**

Анотація. У статті досліджуються законодавчі та правозастосовні особливості визначення та призначення покарань за кримінальні проступки у

сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні проступки проти здоров'я населення. Визначено, що попередження злочинності повинне містити різноманітні попереджувальні заходи різного характеру і змісту. Ці заходи, що здійснюються на різних рівнях, у різних соціальних сферах, виступають у своїй сукупності у вигляді певної системи заходів. Одним із основних напрямів політики протидії злочинності в державі є призначення покарань особам, які вчинили кримінальні правопорушення, зокрема кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення. Звертається увага на те, що особливості щодо визначення та призначення покарань знаходять свій прояв у відповідності кримінальних проступків суспільної небезпеки, цілям, характеру, тяжкості санкцій. З'ясовано, що серед кримінальних проступків у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні проступки проти здоров'я населення відносяться ч. 1 статті 309 КК України, ч. 1 ст. 310 КК України, ч. 1 ст. 311 КК України, ч. 1 ст. 319 КК України, ч. 1 ст. 323 КК України. Щодо визначених кримінальних проступків в межах санкцій статей закріплені основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Аналіз правозастовної практики призначення покарань за зазначеними статтями доводить певні закономірності щодо їх призначення судами. Доведено, що за останні 5 років не за всі кримінальні проступки судами призначаються покарання (ч. 1 ст. 323 КК України не має жодного призначеного покарання). Узагальнюючи показники щодо тих кримінальних проступків, за вказаний період за більшість з них судами призначаються

такі покарання як обмеження волі, арешт, виправні роботи, громадські роботи, штраф. При цьому штраф можна визначити одним із найбільш призначаємих. Виняткові випадки призначення покарань у 2020, 2021, 2023 роках у виді тримання в дисциплінарному батальйоні та обмеження для військовослужбовців.

Ключові слова: кримінальні проступки, наркотичні засоби, покарання, психотропні речовини суспільна небезпека, санкція.

Summary. *The article examines the legislative and law enforcement features of determining and imposing penalties for criminal offenses in the sphere of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors and other criminal offenses against public health. It has been determined that crime prevention should contain various preventive measures of different nature and content. These activities, carried out at different levels, in different social spheres, act in their totality in the form of a certain system of measures. One of the main directions of the state's anti-crime policy is the imposition of punishment on persons who have committed criminal offenses, in particular, criminal offenses in the sphere of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors and other criminal offenses against public health. Attention is drawn to the fact that the peculiarities of the definition and assignment of punishments are manifested in the compliance of criminal offenses with public danger, goals, nature, and severity of sanctions. It was found that among the criminal offenses in the sphere of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors and other criminal offenses against public health include Part 1 of Article 309 of the Criminal Code of Ukraine, Part 1 of Art. 310 of the Criminal Code of Ukraine, Part 1, Art. 311 of the Criminal Code of Ukraine, Part 1, Art. 319 Criminal Code of Ukraine, Part 1, Art.*

323 of the Criminal Code of Ukraine. With regard to certain criminal offenses, within the limits of the sanctions of the articles, the main punishment is fixed in the form of a fine in the amount of no more than three thousand tax-free minimum incomes of citizens or other punishment not related to imprisonment. An analysis of the legal practice of imposing sentences under these articles proves certain patterns in their assignment by the courts. It has been proven that over the past 5 years, not all criminal offenses have been punished by the courts (Part 1 of Article 323 of the Criminal Code of Ukraine does not have a single punishment imposed). Summarizing the indicators for those criminal offenses, for the specified period, for the majority of them, the courts imposed punishments such as restriction of freedom, arrest, correctional labor, community service, and a fine. In this case, the fine can be determined as one of the most imposed. Exceptional cases of imposing punishment in 2020, 2021, 2023 in the form of detention in a disciplinary battalion and restrictions for military personnel.

Key words: *criminal offenses, narcotic drugs, punishment, psychotropic substances, public danger, sanction.*

Постановка проблеми. Злочинність у сфері обігу та споживання наркотиків, її причини відображають складну структуру суспільного буття. Попередження злочинності повинне містити різноманітні попереджувальні заходи різного характеру і змісту. Ці заходи, що здійснюються на різних рівнях, у різних соціальних сферах, виступають у своїй сукупності у вигляді певної системи заходів. Одним із основних напрямів політики протидії злочинності в державі є призначення покарань особам, які вчинили кримінальні правопорушення, зокрема кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.

Призначення покарання є завершальним етапом діяльності системи кримінального судочинства країни, на якому певною мірою визначається її ефективність. Своєчасне і неухильне накладення на всіх осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, кримінальних покарань, які відповідають суспільній небезпечності діяння, здійснює потужний превентивний вплив, і на суспільство в цілому, і на самого суб'єкта кримінального правопорушення. Свого часу Навроцький В. О. зробив достатньо слушний висновок про те, що «ознакою злочину слід визнавати не його караність, а можливість застосування заходів кримінально-правового впливу, серед яких має бути і покарання як крайній захід» [7, с. 67]. При цьому слід враховувати й те, що цілі, характер, тяжкість санкції, а також обставини вчиненого діяння впливають на визначення не лише виду відповідальності, а й міри покарання [9]. Відповідна ідея простежується і у міжнародно-правових актах, в яких зокрема визначено, що кожна держава за вчинення злочинного діяння передбачає застосування таких санкцій, які відповідають ступеню небезпеки такого діяння [2]. Отже, окремий інтерес представляють питанням щодо визначення суспільної небезпеки, цілей, характеру, тяжкості санкцій, вчиненого діяння у кримінальних проступках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку правових аспектів, що пов'язані із впровадженням інституту «кримінального проступку» зробили такі вчені як Алексєєва-Даниленко Ю. В., Азаров Д. С., Борисов В.І., Ковтун І.В., Мирошніченко Н.А., Рябчинська О. П., Туляков В. О., Федотова Г. В. та інші. Існують окремі роботи присвячені питанням пов'язаним із особливостями визначення та призначення покарань за кримінальні проступки проти життя та здоров'я (Гога А.М.) [1], за кримінальні проступки проти довкілля (Мельник П. В.) [3], за кримінальні проступки проти власності (Михайліченко Т. О.) [6] тощо, проте поза увагою

залишаються відповідні питання щодо кримінальних проступків у сфері наркотичних, психотропних, аналогів та їх прекурсорів, що і вказує на актуальність цього дослідження.

Отже, метою наукової статті є з'ясування особливостей визначення та призначення покарань за кримінальні проступки у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні проступки проти здоров'я населення на підставі законодавчих положень та правозастосовної практики.

Виклад основного матеріалу. Усвідомлення суспільної небезпеки кримінального проступку неможливо без розуміння кримінально-правової заборони, яка закріплює модель кримінальної поведінки, що визнається протиправною на конкретному етапі розвитку суспільства. На думку Мирошниченко Н.А., класифікація кримінальних правопорушень за ступенем і характером суспільної небезпеки має суттєве значення для формування окремих інститутів кримінального права та для визначення видів і розмірів покарань у санкціях статей Особливої частини КК [5; 4]. Опрацювання спеціальної літератури дозволяє стверджувати, що побудова каральних кримінально-правових санкцій за вчинення кримінальних проступків вимагає дотримання загальних вимог щодо такої побудови. До таких вимог належить законність, індивідуалізація покарання, доцільність відповідної побудови, справедливість потенційно можливої індивідуалізації покарання. Окремі науковці до цього переліку додатково додають й вимогу щодо необхідності враховувати ранжування видів покарання [8, с. 26]. Вирішуючи питання кримінальної відповідальності за кримінальні проступки у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні проступки проти здоров'я населення, по-перше, необхідно зрозуміти ступінь небезпеки такого діяння та обставин вчиненого діяння, по-

друге, якої мети повинно досягти притягнення до кримінальної відповідальності винної особи за вчинення кримінального проступку. Тобто людина, яка вчинює кримінальний проступок (суспільно небезпечне діяння, яке не становить великої суспільної небезпечності, і шкода, завдана цим діянням, є зворотною), не повинна бути покарана шляхом позбавлення волі, покарання має лише обмеження її певних прав та свобод. Слід надати можливість особі виправитися та відновити втрачену репутацію шляхом призначення покарання не пов'язаного із позбавленням волі. Отже для з'ясування зазначених вище питань доцільно дослідити санкції кримінальних проступків у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні проступки проти здоров'я населення. Аналіз Розділу XIII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення» надає підстав визначити, що до кримінальних проступків законодавець відносить: ч. 1 статті 309 КК України «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту» – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років; ч. 1 ст. 310 КК України «Посів або вирощування снотворного маку чи конопель» – карається штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років; ч. 1 ст. 311 КК України «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів» – карається штрафом до п'ятдесяти

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років; ч. 1 ст. 319 КК України «Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин» – карається штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років; ч. 1 ст. 323 КК України «Спонування неповнолітніх до застосування допінгу» – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Виокремлення зазначених кримінальних проступків здійснюється на підставі вивчення санкцій статей. В межах санкцій цих статей закріплені основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Проте для встановлення особливостей призначення відповідних покарань, маємо звернутися до звітності про осіб притягнутих до кримінальної відповідальності та видів кримінального покарання протягом останніх 5 років (за період 2019-2023 років) [10].

Так, у 2019 році, особам, які вчинили кримінальний проступок:

- за ч. 1 ст. 309 КК України, призначалися такі покарання: обмеження волі – 39 випадків, арешт – 136 випадків, виправні роботи – 4 випадків, громадські роботи – 5 випадків, штраф – 4436 випадків;

- за ч. 1 ст. 310 КК України призначалися такі покарання: обмеження волі – 2 випадки, арешт – 7 випадків; штраф – 256 випадків;

- за ч. 1 ст. 311 КК України призначались такий вид покарання як штраф – 10 випадків;

- за ч. 1 ст. 319 КК України, ч. 1 ст. 323 КК України жодного покарання не призначено.

У 2020 році, особам, які вчинили кримінальний проступок:

- за ч. 1 ст. 309 КК України, призначалися такі покарання: обмеження волі – 175 випадків, арешт – 163 випадків, тримання в дисциплінарному батальйоні – 1 випадок, виправні роботи – 6 випадків, громадські роботи – 6 випадків, штраф – 4354 випадків;

- за ч. 1 ст. 310 КК України призначалися такі покарання: обмеження волі – 10 випадків, арешт – 7 випадків; штраф – 287 випадків;

- за ч. 1 ст. 311 КК України призначались такий вид покарання як штраф – 13 випадків; за ч. 1 ст. 319 КК – 1 випадок;

- за ч. 1 ст. 323 КК України жодного покарання не призначено.

У 2021 році особам, які вчинили кримінальний проступок:

- за ч. 1 ст. 309 КК України, призначалися такі покарання: обмеження волі – 479 випадків, арешт – 380 випадків, тримання в дисциплінарному батальйоні – 1 випадок, виправні роботи – 39 випадків, громадські роботи – 4 випадків, штраф – 1638 випадків;

- за ч. 1 ст. 310 КК України призначалися такі покарання: обмеження волі – 12 випадків, арешт – 11 випадків; штраф – 249 випадків;

- за ч. 1 ст. 311 КК України призначались такий вид покарання як штраф – 9 випадків;

- за ч. 1 ст. 323 КК України жодного покарання не призначено.

У 2022 році особам, які вчинили кримінальний проступок:

- за ч. 1 ст. 309 КК України, призначалися такі покарання: обмеження волі – 460 випадків, арешт – 326 випадків, виправні роботи – 18 випадків, громадські роботи – 6 випадків, штраф – 1643 випадків;

- за ч. 1 ст. 310 КК України призначалися такі покарання: обмеження волі – 18 випадків, арешт – 7 випадків; штраф – 255 випадків;

- за ч. 1 ст. 311 КК України призначались такий вид покарання як штраф – 3 випадки;

- за ч. 1 ст. 323 КК України жодного покарання не призначено.

У 2023 році особам, які вчинили кримінальний проступок:

- за ч. 1 ст. 309 КК України, призначалися такі покарання: обмеження волі – 579 випадків, тримання в дисциплінарному батальйоні – 3 випадки, арешт – 556 випадків, виправні роботи – 9 випадків, службове обмеження для військовослужбовців – 5 випадків, громадські роботи – 6 випадків, штраф – 3343 випадків;

- за ч. 1 ст. 310 КК України призначалися такі покарання: обмеження волі – 8 випадків, арешт – 7 випадків; громадські роботи – 1 випадок; штраф – 206 випадків;

- за ч. 1 ст. 311 КК України призначались такий вид покарання як штраф – 2 випадки;

- за ч. 1 ст. 323 КК України жодного покарання не призначено.

Отже, на підставі аналізу зазначених показників маємо зазначити, наступні закономірності. Кримінальні проступки у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні проступки проти здоров'я населення відповідають суспільній небезпеці, цілям, характеру, тяжкості санкцій, які у них закріплені. Проте аналіз правозастосовної практики за період щодо призначення покарань за кримінальні проступки у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних

речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні проступки проти здоров'я населення засвідчують те, що за останні 5 років не за всі кримінальні проступки судами призначаються покарання, так за ч. 1 ст. 323 КК України не має жодного призначеного покарання. Узагальнюючи показники щодо інших кримінальних проступків у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні проступки проти здоров'я населення, за визначений період, більшість покарань, що призначає суд є обмеження волі, арешт, виправні роботи, громадські роботи, штраф. При цьому штраф можна визначити таким покаранням, який призначається частіше усіх інших покарань. Виняткові випадки призначення покарань у 2020, 2021, 2023 роках у виді тримання в дисциплінарному батальйоні та обмеження для військовослужбовців.

Література

1. Гога А.М. Особливості призначення покарання за кримінальні проступки проти життя та здоров'я. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 363-366.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. *Верховна Рада України : офіційний вебпортал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 16.02.2024).
3. Мельник П.В. Кримінальні проступки проти довкілля. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Серія : Право*. 2013. № 8. С. 164-169.

4. Мирошниченко Н.А. Перспективи вдосконалення Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 47. С. 17–20.
5. Мирошниченко Н.А. Роздуми щодо нової редакції КК України. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 21 трав.2021 р.). За заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 146–149.
6. Михайліченко Т. О. Кримінальні проступки: особливості правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 284-290.
7. Навроцький В. О. Чи є караність ознакою злочину, а невідворотність покарання – правовим принципом? *Кримінально-виконавча політика України та Європейського Союзу: розвиток та інтеграція : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 27 листоп. 2015 р.) / М-во юстиції України, Держ. пенітенціар. служба України, Нац. акад. прав. наук України, Ін-т кримін.-виконав. служби, Всеукр. асоц. кримін. права, Кримінол. асоц. України, Асоц. психологів України, Київ. регіон. центр НАПрН України. Київ : Ін-т кримін.-виконав. служби, 2015. С. 66- 67.
8. Орловська Н. А. Санкції кримінально-правових норм: засади та принципи формування : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.08 ; Нац. ун.-т "Одеська юридична академія". Одеса, 2012. 40 с.
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання).

Верховна Рада України : офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (дата звернення: 20.02.2024).

10. Статистична інформація. Форма №6 звіт про осіб притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання. *Судова влада України : вебсайт.* URL: https://court.gov.ua/insh/sudova_statystyka/ (дата звернення: 15.02. 2024).

References

1. Нога А.М. Особливості призначення покарання за кримінальні проступки проти життя та здоров'я. *Юридичні наукові електронні журнали.* 2023. № 1. С. 363-366.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (date of access: 16.02.2024).
3. Мельник Р.В. Кримінальні проступки проти довіри. *Науково-інформаційні вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Серія: Право.* 2013. № 8. С. 164-169.
4. Мирошніченко Н.А. Перспективи вдосконалення Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми держави і права.* 2009. Вип. 47. С. 17–20.
5. Мирошніченко Н.А. Роздуми щодо нової редакції КК України. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у тисняві часу (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): матеріали міжнар. наук.-практ.*

- konf.* (m. Odesa, 21 trav.2021 r.). Za zah. red. S.V. Kivalova. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2021. T. 2. S. 146–149.
6. Mykhailichenko T. O. Kryminalni prostupky: osoblyvosti pravoho rehuliuвання. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. 2020. № 7. S. 284-290.
  7. Navrotskyi V. O. Chy ye karanist oznakoiu zlochynu, a nevidvorotnist pokarannia – pravovym pryntsyptom? *Kryminalno-vykonavcha polityka Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu: rozvytok ta intehtratsiia: zb. materialiv mizhnar. nauk. prakt. konf.* (Kyiv, 27 lystop. 2015 r.) / M-vo yustytsii Ukrainy, Derzh. penitentsiar. sluzhba Ukrainy, Nats. akad. prav. nauk Ukrainy, In-t krymin. vykonav. sluzhby, Vseukr. asots. krymin. prava, Kryminol. asots. Ukrainy, Asots. psykholohiv Ukrainy, Kyiv. rehion. tsentr NAPrN Ukrainy. Kyiv: In-t krymin. vykonav. sluzhby, 2015. S. 66- 67.
  8. Orlovska N. A. Sanktsii kryminalno-pravovykh norm: zasady ta pryntsypty formuvannia: avtoref. dys. ... d-ra. yuryd. nauk: 12.00.08; Nats. un.-t "Odeska yurydychna akademiia". Odesa, 2012. 40 s.
  9. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statti 69 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro pryznachennia sudom bilsh miakoho pokarannia). *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (date of access: 20.02.2024).
  10. Statystychna informatsiia. Forma №6 zvit pro osib prytyahnutykh do kryminalnoi vidpovidalnosti ta vydy kryminalnoho pokarannia. *Sudova vlada Ukrainy: vebseit*. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (date of access: 15.02. 2024).